

فصل اول

برند کشوری و مهاجرت‌های بین‌المللی

- برند کشوری تحت تاثیر چه عواملی است؟
- اهمیت برند کشوری در پذیرش و رضایتمندی مهاجران
- جذابیت و استقبال کشورها از مهاجران
- جذابیت و استقبال کشورها از مهاجران اقتصادی
- مقاصد ایده‌آل مهاجران از منظر سیاست‌های ادغام
- جذاب‌ترین مقاصد تحصیلی در جهان
- اثرپذیری ضریب هوشی کشورها از مهاجرت

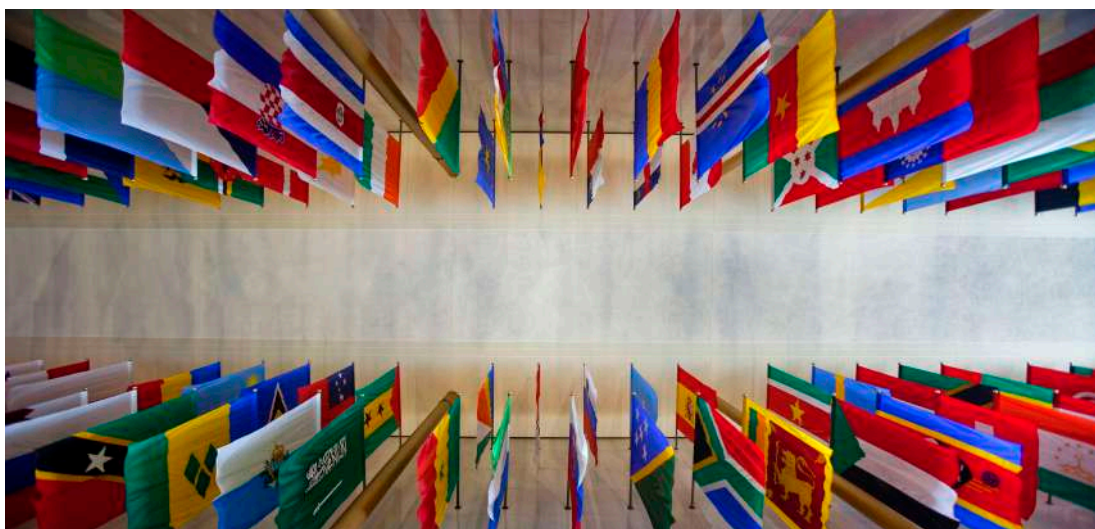
برند کشوری تحت تاثیر چه عواملی است؟

برند سازی ملی یک مفهوم نسبتاً جدید است. در واقع برند سازی ملی پیاده سازی همان استراتژی‌های سازمانی برای ارتقا و بهبود تصویر بیرونی از یک ملت و دولت است. برندسازی ملی توسط بسیاری از کشورها از جمله کانادا، ایالات متحده، فرانسه، بریتانیا، ژاپن، چین، کره جنوبی، آفریقای جنوبی و نیوزلند انجام می‌شود. این استراتژی تنها معطوف به کشورهای ثروتمند و پیشرفته صنعتی نیست و علاقه فزاینده‌ای در میان کشورهای کمتر ثروتمند برای اعمال برندسازی ملی وجود دارد، زیرا این کشورها از طریق بهبود تصویر خود در خارج از کشور سعی می‌کنند تجارت، گردشگری و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی را در کشور خود افزایش دهند. از سوی دیگر برند سازی ملی این پتانسیل را دارد که با کلیشه‌ها و تصورات منفی که حول یک کشور وجود دارد، مبارزه کند.

برند کشوری در حوزه مهاجرت و سیاست‌های مهاجرتی از این جهت اهمیت می‌یابد که قوی و ضعیف بودن این برند می‌تواند توضیح‌دهنده شکست‌ها و موفقیت‌های کشورهای مختلف در ابعاد مختلف مدیریت پدیده مهاجرت همچون موفقیت در جذب یا نگهداشت نیروی انسانی ماهر و یا توضیح‌دهنده خروج سرمایه‌های مالی و انسانی از کشورها و کاهش چشم‌انداز و جاذبه سرزمینی در آن‌ها باشد.

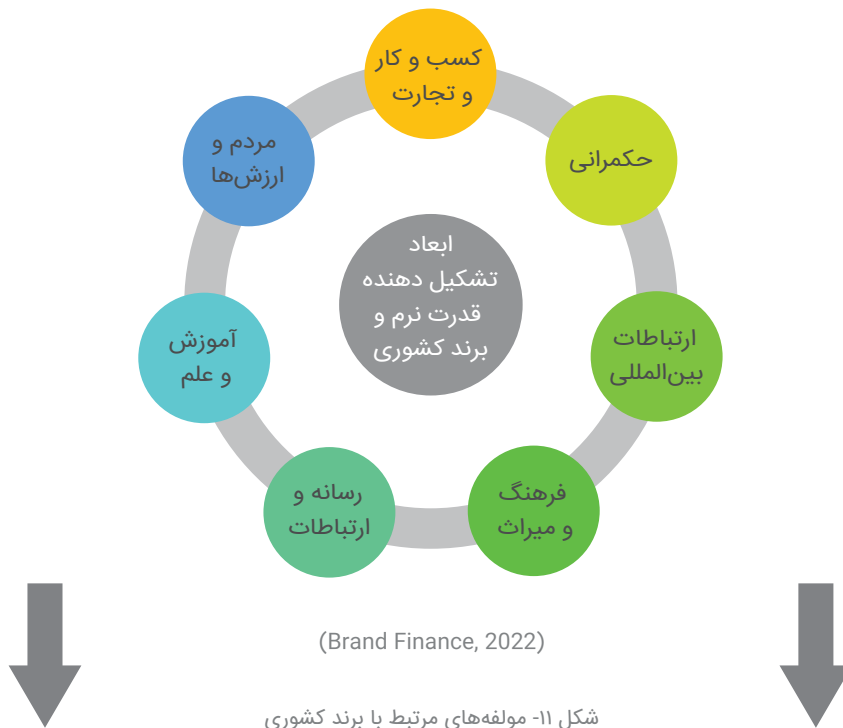
در این بخش، برخی از شاخص‌های مهم جهانی که ابعاد مختلف اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی کشورهای مختلف را پوشش می‌دهند و لزوماً مهاجرتی نیستند، اما به خوبی نشان‌دهنده میزان قدرت و ضعف برند کشورهای مخلف جهان است، نشان داده شده است تا از این طریق شهودی قابل فهم برای مخاطبان این سالنامه آماری ایجاد شود که چرا به مرور زمان برخی از کشورها در جریان جابه‌جایی‌های جهانی دست بالا را داشته و برخی از کشورها به بازنده تمام و کمال این عرصه بدل گشته‌اند.

شاخص جهانی قدرت نرم (Global Soft Power Index) و مدل مفهومی آن، مدلی است که ما در این بخش با استفاده از آن سعی کرده‌ایم که برند ملی کشورهای مختلف را مورد بررسی قرار دهیم. لازم به ذکر است، به دلیل اینکه این شاخص دربرگیرنده همه کشورهای جهان نیست و تنها ۱۲۰ کشور جهان را پوشش می‌دهد ما سعی کرده‌ایم که با الگوگیری از مولفه‌های اصلی این شاخص و با استفاده از شاخص‌های جهانی دیگر وضعیت دقیق‌تری از برند کشوری ایران و سایر کشورهای جهان ارائه نماییم. اطلاعات تفصیلی این شاخص‌ها را می‌توانید با جزئیات بیشتری در بخش پیوست مطالعه نمایید.

۱. شاخص جهانی قدرت نرم (Global Soft Power Index) شاخصی است که ادراک و تصورات را نسبت به برند ملی کشورها مورد ارزیابی قرار می‌دهد. این شاخص مولفه‌هایی همچون کسب و کار و تجارت، حکمرانی، روابط بین‌الملل، فرهنگ و میراث، رسانه و ارتباطات، آموزش و علم، و مردم و ارزش‌ها را اندازه‌گیری می‌کند. داده‌های این شاخص از طریق پیمایش در میان بیش از صد هزار نفر در بیش از ۱۰۰ کشور جمع‌آوری شده است.

شکل ۱۰- ابعاد تشکیل‌دهنده قدرت نرم

شکل ۱۱- مولفه‌های مرتبط با برند کشوری

شکل ۱۲- مقایسه جایگاه کشورها از منظر برند کشوری

صورت پذیرفته برای ایجاد و توسعه زیست‌بوم فناوری و نوآوری ارتقاء یافته است، در بقیه شاخص‌ها از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست و بدون ایجاد بهبود اساسی در این شاخص‌ها که ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توسعه را پوشش می‌دهند، نمی‌توان امید چندانی به موفقیت‌آمیز بودن سیاست‌های مهاجرتی و ایجاد تعادل در هر دو جریان ورودی و خروجی مهاجرت در کشور داشت. به عبارت دیگر اگر بپذیریم که شاخص‌های جهانی با تمام کاستی‌هایی که دارند،

جایگاه کشورها در شاخص‌های جهانی نشان‌دهنده قدرت و ضعف برند (تصویر) یک کشور هستند. در واقع برند کشوری می‌تواند نشان‌دهنده میزان جاذب یا دافع بودن یک کشور و همچنین عاملی تعیین‌کننده در موفقیت یا شکست سیاست‌های مهاجرتی (در صورت وجود) باشد. بررسی جایگاه ایران در برخی از شاخص‌های جهانی منتخب نشان می‌دهد که کشور ایران به جز در شاخص جهانی نوآوری (رتبه ۵۳ جهانی) که طی دهه گذشته در نتیجه تلاش‌های

به نوعی نشان دهنده جایگاه کشورها در ابعاد مختلف توسعه هستند، می‌توان درک بهتری از جریان‌های تبادل نیروی انسانی در سطح جهان داشت.

بررسی تجربه‌های جهانی نشان می‌دهد که کشورهای پیشرو در زمینه سیاست‌های مهاجرتی طی دو دهه گذشته و به صورت جدی‌تری جذب و نگهداشت نیروی انسانی ماهر را در راستای اهداف توسعه‌ای خود دنبال نموده‌اند. ایجاد تصویر و چشم‌انداز روشن از آینده از طریق برنامه‌های کلان توسعه‌ای از جمله عوامل مهمی است که توانسته است طی سالیان

گذشته کشورهای مختلف را به قطب‌های اقتصادی و نوآوری در جهان و مناطق جغرافیایی مختلف تبدیل نماید. در مقابل کشورهای منفعل به دلیل فقدان درک مناسب از جریان‌های تبادل نیروی انسانی در سطح جهان و به دلیل غفلت از ایجاد برنامه‌های چشم انداز ساز و زیرساخت‌های جاذب، ضمن از دست دادن نیروی انسانی خود، فرصت جذب استعداد‌های جهانی و منطقه‌ای را نیز از دست داده و به کشورهایی بازنده در چرخه تبادلات نیروی انسانی تبدیل شده‌اند.

اهمیت تصویر و برند کشوری در پذیرش و رضایتمندی مهاجران

شکی نیست که درک و تصورات افراد در مسائل مختلف نقشی اساسی در فرآیند تصمیم‌گیری آن‌ها دارد. در واقع این ادراک و تصورات افراد از گذشته، حال، آینده و محیط پیرامون است که زمینه میل به ایجاد تغییر و تصمیم‌گیری برای تغییر وضع موجود را فراهم می‌آورند. از این منظر، افزایش میل و تصمیم به مهاجرت اگرچه تا حد زیادی تحت تاثیر عوامل دافع در مبدا و جاذبه‌های کشور مقصد قرار دارند، اما باید به این نکته توجه کرد که تصمیم به مهاجرت در همه جوامع علاوه بر تاثیرپذیری از عوامل کششی و رانشی، تحت تاثیر تصورات و ادراکات پیرامونی افراد از امر واقع و فرا واقعی قرار دارد که می‌توانند موجب تقویت یا تضعیف هر دو عوامل کششی و رانشی در مبدا و مقصد شوند. به عبارت دیگر هرچه غلبه عوامل دافع و تصورات منفی از محیط پیرامونی و امر واقع یا فرا واقع (این تصورات می‌توانند نسبتی

با واقعیت نداشته باشند) افزایش یابد، این امر موجب تشدید خروج سرمایه انسانی از کشورها خواهد شد. از سوی دیگر هرچه غلبه عوامل جاذب و تصورات مثبت از محیط پیرامونی و امر واقع یا فرا واقع تقویت گردد، این امر موجب تقویت جریان ورودی و جذب سرمایه‌های انسانی خواهد شد. از این روست که بخش مهمی از مدیریت پدیده مهاجرت در کشورهایی که به دنبال ایجاد تعادل در جریان‌های ورودی و خروجی سرمایه‌های انسانی در کشورهای خود هستند، باید معطوف به کاهش عوامل دافع و افزایش عوامل جذابیت‌ساز باشند.

بر همین اساس در این بخش وضعیت جذابیت و جایگاه کشورها از منظر پذیرش و رضایتمندی مهاجران بررسی می‌شود و در ادامه به برخی از عوامل زمینه ساز این جذابیت اشاره می‌گردد.

میزان جذابیت و استقبال کشورها از مهاجران

کهنسالی جمعیت، کمبود نیروی کار و دستیابی به اهداف توسعه‌ای بلند مدت و در سوی مقابل ناتوانی در تامین نیروی انسانی مورد نیاز در کوتاه مدت و در همه زمینه‌ها از جمله عواملی هستند که تقریباً اغلب کشورهای دنیا را به جذب و نگهداشت استعدادهای جهانی و نیروهای انسانی در سطوح مهارتی متفاوت، مجاب کرده است. تا جایی که حتی بسیاری از کشورهای دنیا سعی نموده‌اند تهدید مهاجرت‌های

پناهجویی را به فرصت تامین نیروی انسانی مورد نیاز خود و بهره برداری اقتصادی تبدیل نمایند. لذا نقش سیاست‌های مهاجرتی و ادغام و همچنین فراهم کردن زیرساخت‌های مورد نیاز به منظور تسهیل در ادغام اقتصادی و اجتماعی مهاجران اهمیت روز افزونی پیدا کرده است. در این بخش سعی شده است با استفاده از شاخص‌های مختلف بهترین کشورها برای انواع مهاجران به مخاطبان این سالنامه آماری معرفی گردند.

جدول ۲۱- ده کشور برتر از لحاظ جذابیت برای انواع مهاجران

رتبه	مقاصد ایده آل از منظر سیاست‌های ادغام مهاجران (شاخص سیاست ادغام مهاجران)		مقاصد ایده آل از منظر مهاجران (مهاجرت احتمالی)		استقبال جامعه میزبان از مهاجران (شاخص پذیرش مهاجران)		کشورهای ایده آل برای تحصیل در خارج از کشور		استقبال جامعه میزبان از پناهندگان	
	کشور	امتیاز	کشور	درصد	کشور	امتیاز	کشور	امتیاز	کشور	امتیاز
۱	سوئد	۸۶	آمریکا	۲۱	کانادا	۸/۴۶	استرالیا	۸۳/۳۱	چین	۸۵
۲	فنلاند	۸۵	کانادا	۶	ایسلند	۸/۴۱	کانادا	۸۱/۵۲	آلمان	۸۴
۳	پرتغال	۸۱	آلمان	۶	نیوزلند	۸/۳۲	آلمان	۷۹/۹۴	بریتانیا	۸۳
۴	کانادا	۸۰	فرانسه	۵	استرالیا	۸/۲۸	آمریکا	۷۹/۰۸	کانادا	۷۶
۵	نیوزلند	۷۷	استرالیا	۵	سیرالئون	۸/۱۴	سوئیس	۷۶/۳۰	استرالیا	۷۳
۶	آمریکا	۷۳	بریتانیا	۴	آمریکا	۷/۹۵	بریتانیا	۷۶/۲۲	اسپانیا	۷۱
۷	نروژ	۶۹	عربستان	۳	بورکینافاسو	۷/۹۳	هلند	۷۳/۸۲	یونان	۶۵
۸	بلژیک	۶۹	ژاپن	۳	سوئد	۷/۹۲	فرانسه	۷۲/۱۶	اردن	۶۱
۹	استرالیا	۶۵	ایتالیا	۲	چاد	۷/۹۱	نیوزلند	۶۸/۷۰	آمریکا	۶۰
۱۰	برزیل	۶۴	سوئیس	۲	ایرلند	۷/۸۸	اسپانیا	۶۸/۴۱	شیلی	۵۹
منبع	MIPEX, 2020		Gallup, 2021		Gallup, 2022		Educations.com, 2022		World Economic Forum, 2016	

۱. این شاخص از طریق داده‌های کمی وضعیت ۵۶ کشور جهان را به لحاظ سیاست‌های انعام مهاجران مورد پایش قرار می‌دهد. مولفه‌های این شاخص سه موضوع مهم حقوق اساسی، فرصت‌های برابر و آینده ایمن را اندازه‌گیری می‌کند.

۲. این پیمایش توسط گالوپ در مورد تمایل بزرگسالان برای مهاجرت به کشوری دیگر در میان ۴۵۳/۱۲۲ نفر (بزرگسال) در میان ۱۵۲ کشور و در بازه زمانی سال‌های ۲۰۱۵ تا ۲۰۱۷ انجام شده است.

۳. این شاخص بر اساس سه سوالی است که گالوپ در سال‌های ۲۰۱۶ و ۲۰۱۷ در ۱۴۰ کشور پرسیده و در سال ۲۰۱۹ مجدداً در ۱۴۵ کشور به‌روزرسانی شده است. سولاتی که مطرح شده است بدین گونه بوده است که مردم چه فکری در مورد زندگی مهاجران در کشورشان دارند و اینکه مهاجران همسایه آن‌ها می‌شوند و با خانواده‌هایشان ازدواج می‌کنند چیز خوبی است یا بد؟

۴. این شاخص هفت مولفه آموزش با کیفیت، دستیابی به هدف‌های شغلی، توسعه فردی، فرهنگ و سبک زندگی، فرصت‌های شبکه سازی و دوست‌یابی، آموزش زبان و ماجراجویی را اندازه‌گیری می‌کند. داده‌های این شاخص از طریق پیمایش در بین ۱۰ هزار دانشجو از ۱۸۱ کشور جهان گردآوری شده است.

۵. شاخص استقبال از پناهندگان، کشورها را در مقیاس ۰ تا ۱۰۰ رتبه بندی می‌کند، که در آن عدد صفر نشان دهنده پاسخ دهنده‌گانی است که از ورود پناهندگان به کشورشان استقبال نمی‌کنند و عدد ۱۰۰ نشان دهنده پاسخ دهنده‌گانی است که حاضرند پناهندگان را در محله یا خانه خود بپذیرند.

میزان جذابیت کشورها برای مهاجران اقتصادی

برنامه‌های اعطای اقامت و شهروندی از طریق سرمای‌گذاری از جمله روندهای نوظهوری است که خصوصاً طی یک دهه گذشته در بسیاری از کشورهای دنیا مشاهده می‌شود. رشد سریع ثروت خصوصی، به‌ویژه در اقتصادهای نوظهور، منجر به افزایش چشمگیر افراد مرفه علاقه‌مند به تحرک جهانی و دور زدن محدودیت‌های ویزایی برای ثروتمندان شده است. این امر علاوه بر اینکه به افراد مختلف در سراسر جهان اجازه می‌دهد که به صورت قانونی

پاسپورت و تابعیت‌های دوگانه به دست آورند، مزایای اقتصادی ویژه‌ای را برای کشورهای ارائه دهنده چنین برنامه‌هایی در پی داشته است. دستیابی به پناهگاه‌های امن سیاسی و اقتصادی، در جهانی که نگرانی‌های سیاسی و امنیتی در آن در حال افزایش است، از دیگر عواملی است که به رشد سریع چنین برنامه‌هایی کمک کرده است.^۱ جدول زیر برخی از کشورهای موفق در این زمینه را نشان می‌دهد:

جدول ۲۲- ده کشور برتر از لحاظ جذابیت برای مهاجران اقتصادی در سال ۲۰۲۲

رتبه	جذابیت برنامه اقامتی کشورها (از طریق سرمایه‌گذاری) ^۲		جذابیت برنامه اعطای شهروندی کشورها (از طریق سرمایه‌گذاری) ^۳		مهاجرت ثروتمندان ^۴	
	کشور	امتیاز	کشور	امتیاز	ورود پیش‌بینی شده	خروج پیش‌بینی شده
۱	پرتغال	۷۵	مالت	۷۵	۴۰۰۰	۱۵,۰۰۰
۲	اتریش	۷۴	اتریش	۷۴	۳,۵۰۰	۱۰,۰۰۰
۳	ایتالیا	۷۴	مونته‌نگرو	۷۴	۲,۸۰۰	۸,۰۰۰
۴	سوئیس	۷۳	مقدونیه شمالی	۷۳	۲,۵۰۰	۳,۰۰۰
۵	یونان	۷۲	سنت کیتس و نویس	۷۲	۲,۲۰۰	۲,۸۰۰
۶	مالت	۶۵	سنت لوسیا	۶۵	۱,۵۰۰	۲,۵۰۰
۷	جرسی	۶۴	آنتیگوا و باربودا	۶۴	۱,۳۰۰	۱,۵۰۰
۸	سنگاپور	۶۴	گرانادا	۶۴	۱,۲۰۰	۸۰۰
۹	استرالیا	۶۳	دومینیکا	۶۳	۱,۰۰۰	۶۰۰
۱۰	نیوزلند	۶۲	ترکیه	۶۲	۸۰۰	۶۰۰
منبع	Henley Residence Program Index, 2022		Henley Citizenship Program Index, 2022		The Henley Private Wealth Migration Dashboard, 2022	

1. Gold & El-Ashram, 2015

۲. شاخص برنامه اقامت هنلی ارزش نسبی کشورها را بر اساس برنامه‌های سرمایه‌گذاری در سراسر جهان نشان می‌دهد. داده‌های این شاخص، دیدگاه تحلیلگران پیرامون وضعیت اقامت کشورها و تجربه سرمایه‌گذاران و مقامات دولتی را پوشش داده است. این شاخص که از طریق تفسیر و تحلیل داده‌های کیفی محاسبه می‌شود، عواملی همچون شهرت، کیفیت زندگی، دسترسی بدون ویزا یا ویزا هنگام ورود، زمان پردازش و کیفیت پردازش، انطباق، الزامات سرمایه‌گذاری، مالیات، مجموع هزینه‌ها، زمان اخذ اقامت و شرایط آن را اندازه‌گیری می‌کند.

۳. شاخص برنامه شهروندی هنلی، ارزش نسبی برنامه‌های شهروندی کشورها از طریق سرمایه‌گذاری را در سراسر جهان نمایش می‌دهد. این شاخص سالانه توسط محققان برجسته دانشگاهی، متخصصان ریسک‌کشوری، اقتصاددانان، وکلای متخصص مستقل مهاجرت در امور شهروندی و سایر متخصصان این حوزه بازنگری می‌شود.

۴. مهاجرت ثروتمندان که موسسه هنلی آن را با شاخص مهاجرت‌های انفرادی با ارزش بالا (high-net-worth-individual migration) اندازه‌گیری می‌کند، روند جابجایی افراد متول (میلیونر) که به کشور جدیدی نقل مکان کرده و بیش از شش ماه در یک کشور جدید اقامت داشته‌اند را نمایش می‌دهد...

مقاصد ایده‌آل مهاجران از منظر سیاست‌های ادغام

بی‌شک سیاست‌های ادغام و رویکرد کلی کشورها به ادغام مهاجران به شدت بر نگرش‌ها و رفتار مردم نسبت به مهاجران تأثیر می‌گذارد. این سیاست‌ها از یک سو بر تمایل عمومی برای پذیرش و تعامل با مهاجران اثر می‌گذارد و از سوی دیگر یکی از قوی‌ترین عوامل شکل‌دهنده نگرش، احساس تعلق و حتی سلامتی و شادی مهاجران در کشور جدیدشان است. از این منظر می‌توان گفت که سیاست‌های ادغام مهاجران در نهایت

میزان رضایت آن‌ها از جامعه میزبان را نشان می‌دهد. رتبه بندی مقاصد ایده‌آل از منظر سیاست‌های ادغام نشان می‌دهد که کشورهای سوئد، فنلاند، پرتغال، کانادا و نیوزلند به ترتیب پنج کشور برتر از نظر ادغام‌پذیری برای مهاجران هستند و در مقابل کشورهای عربستان سعودی، اردن، هند، اندونزی و امارات متحده عربی بدترین کشورها از منظر سیاست‌های ادغام در سال ۲۰۲۰ شناخته شده‌اند.

جدول ۲۳- مقایسه جایگاه کشورها از منظر سیاست‌های ادغام مهاجران

رتبه بندی مقاصد ایده‌آل مهاجران از منظر سیاست‌های ادغام (در میان ۵۶ کشور)					
ادغام‌پذیری پایین برای مهاجران			ادغام‌پذیری بالا برای مهاجران		
رتبه	کشور	امتیاز	رتبه	کشور	امتیاز
۱	سوئد	۸۶	۴۷	اسلواکی	۳۹
۲	فنلاند	۸۵	۴۸	لتونی	۳۷
۳	پرتغال	۸۱	۴۹	لیتوانی	۳۷
۴	کانادا	۸۰	۵۰	چین	۳۲
۵	نیوزلند	۷۷	۵۱	روسیه	۳۱
۶	آمریکا	۷۳	۵۲	امارات متحده عربی	۲۹
۷	نروژ	۶۹	۵۳	اندونزی	۲۶
۸	بلژیک	۶۹	۵۴	هند	۲۴
۹	استرالیا	۶۵	۵۵	اردن	۲۱
۱۰	برزیل	۶۴	۵۶	عربستان سعودی	۱۰

(MIPEX, 2020)

جذاب ترین مقاصد تحصیلی در جهان^۱

بین‌المللی به برند سازی و ایجاد تصویر مثبت از کشورها معطوف شده باشد.

همان طور که از جدول زیر پیداست، کشورهای انگلیسی زبان کماکان به عنوان جذاب ترین مقاصد تحصیلی برای دانشجویان بین‌المللی هستند. در میان کشورهای غیر انگلیسی زبان اروپایی آلمان، سوئیس، هلند، فرانسه و اسپانیا همگی در میان ده کشور جذاب برای دانشجویان بین‌المللی قرار دارند. در میان کشورهای آسیایی نیز ژاپن، چین و کره جنوبی کشورهای ممتاز هستند.

تصویر یا برند کشور شامل نمادها و تداعی‌هایی است که مردم هنگام فکر کردن به یک کشور خاص تصور می‌کنند. بی‌شک انباشت این معانی بر قضاوت و ارزیابی افراد در رابطه با کشورهای خارجی تأثیر می‌گذارد. نتایج تحقیقات مختلفی نشان می‌دهند که تصویر کشور عاملی اثرگذار بر انتخاب مقصد تحصیل برای دانشجویان بین‌المللی است. از این منظر و با توجه به شدید شدن رقابت جهانی برای جذب استعدادها طبیعی است که بخش قابل توجهی از رقابت جهانی و منطقه‌ای برای جذب دانشجویان

جدول ۲۴- ده کشور جذاب برای تحصیل در خارج از کشور در سال ۲۰۲۰

جذاب ترین کشورهای آسیایی			جذاب ترین کشورهای اروپایی			جذاب ترین کشورهای جهان		
امتیاز	کشور	رتبه	امتیاز	کشور	رتبه	امتیاز	کشور	رتبه
۶۳/۸۱	ژاپن	۱	۷۹/۹۴	آلمان	۱	۸۳/۳۱	استرالیا	۱
۶۱/۵۳	چین	۲	۷۶/۳۰	سوئیس	۲	۸۱/۵۲	کانادا	۲
۵۷/۰۵	کره جنوبی	۳	۷۶/۲۲	بریتانیا	۳	۷۹/۹۴	آلمان	۳
۵۴/۵۵	مالزی	۴	۷۳/۸۲	هلند	۴	۷۹/۰۸	ایالات متحده آمریکا	۴
۵۱/۹۰	تایلند	۵	۷۲/۱۶	فرانسه	۵	۷۶/۳۰	سوئیس	۵
۵۱/۷۰	سنگاپور	۶	۶۸/۴۱	اسپانیا	۶	۷۶/۲۲	بریتانیا	۶
۵۰/۷۶	امارات متحده عربی	۷	۶۸/۲۷	سوئد	۷	۷۳/۸۲	هلند	۷
۴۷/۶۹	ترکیه	۸	۶۷/۲۷	دانمارک	۸	۷۲/۱۶	فرانسه	۸
۴۷/۲۲	اندونزی	۹	۶۳/۴۰	پرتغال	۹	۶۸/۷۰	نیوزلند	۹
۴۴/۱۸	هند	۱۰	۶۲/۵۳	ایتالیا	۱۰	۶۸/۴۱	اسپانیا	۱۰

Educatons.com, 2022

۱. این شاخص هفت مولفه آموزش با کیفیت، دستیابی به هدف‌های شغلی، توسعه فردی، فرهنگ و سبک زندگی، فرصت‌های شبکه سازی و دوست‌یابی، آموزش زبان و ماجراجویی را اندازه‌گیری می‌کند. داده‌های این شاخص از طریق پیمایش در بین ۱۰ هزار دانشجو از ۱۸۱ کشور جهان گردآوری شده است.

تاثیرپذیری ضریب هوشی کشورها از مهاجرت

موضوع مهاجرت نخبگان و استعدادها یکی از موضوعات همواره جدی جامعه ایران بوده که گمانه‌زنی‌های مختلفی پیرامون آن وجود دارد. گمانه‌زنی‌هایی که معمولاً بدون شواهد معتبر آماری و علمی هر از چندگاهی در کلام مسئولان و رسانه‌های کشور دیده می‌شود. طی سال‌های اخیر اما دو گزاره بیش از گزاره‌های دیگر مورد توجه رسانه‌ها بوده و در کلام مسئولان و سیاستگذاران کشور انعکاس بیشتری یافته است. اولین مورد موضوع میانگین ضریب هوشی ایرانیان است که در برخی گمانه‌زنی‌ها و بدون استناد به منابع متقن، کشور ایران را در زمره باهوش‌ترین ملت‌های دنیا قرار می‌دهند و موضوع دوم بحث کاهش ضریب هوشی ایرانیان به واسطه مهاجرت است که معمولاً استدلال‌های پیرامون این گزاره نیز از ادله کافی برخوردار نیستند.

اگرچه پاسخ دقیق به ابعاد مختلف این سوالات نیازمند انجام مطالعات کمی و کیفی در داخل و خارج از کشور است و نمی‌توان به طور دقیق در مورد تمامی ابعاد نهفته در این سوالات، اظهار نظر کرد اما در این بخش سعی شده است که با اتکا به داده‌های آماری و شواهد موجود تا حدودی از ابهامات موجود حول این موضوع کاسته شود.

اندازه‌گیری هوش به دلیل وابستگی به عواملی چون ژنتیک، درآمد، تغذیه، اقلیم، دین، آموزش و...، کاری است دشوار و به همین دلیل مطالعات گسترده‌ای برای اندازه‌گیری و مقایسه هوش بین ملیت‌های مختلف وجود ندارد. فهم میزان ضریب هوشی ملیت‌های مختلف و امکان مقایسه آن‌ها با یکدیگر از این جهت حائز اهمیت است که می‌توان به واسطه آن تا حدودی شکاف‌های توسعه‌ای میان کشورهای مختلف و همچنین اهمیت رقابت جهانی برای جذب و نگهداشت استعدادها را بهتر درک نمود. به عنوان مثال در مطالعه‌ای که توسط لین و وانان¹

درباره ارتباط بین ضریب هوشی و ثروت ملت‌ها انجام شد، آن‌ها به این نتیجه رسیدند که شکاف (اقتصادی) بین کشورهای غنی و فقیر، به شدت با تفاوت‌های ملی در میزان بهره‌ی هوشی جامعه موردنظر مرتبط است. به بیانی دیگر، میانگین ضریب هوشی کشورهای مختلف با توسعه اقتصادی یک کشور که از طریق سرانه تولید ناخالص داخلی (GDP) و رشد اقتصادی بلند مدت اندازه‌گیری می‌شود، در مقایسه با عوامل دیگر همبستگی قوی‌تری دارد. از آنجایی که هوش به‌عنوان یک توانایی عمومی و برخوردار از مهارت‌های خاصی همچون فرایند حل مسئله تعریف شده است، تا حد زیادی بر عملکرد شغلی افراد نیز تأثیر می‌گذارد. پس (اگرچه بدون استثنا نیست) می‌توان اینگونه برداشت کرد که کشورهایی با جمعیت باهوش‌تر توانسته‌اند به سطح بالاتری از درآمد سرانه نسبت به کشورهای کمتر باهوش دست یابند زیرا هرچه ضریب هوشی ملتی بیشتر باشد، درآمد آن‌ها به واسطه عملکرد بهتر در حرفه خود بیشتر خواهد بود و افزایش درآمد تأثیر بسیار مثبتی بر پدیده‌های اقتصادی و اجتماعی این کشورها می‌گذارد.

علاوه بر این، به طور گسترده مشاهده شده است که نرخ زاد و ولد کشورها با ثروتمندتر شدن آن‌ها کاهش می‌یابد. به این معنا که نرخ زاد و ولد در کشورهای ثروتمند کمتر از کشورهای فقیر است. به‌عنوان مثال اکثر کشورهای اروپای غربی در حال حاضر نرخ تولد کمتر از نرخ جایگزینی دارند در نتیجه، می‌توان انتظار داشت که در غیاب مهاجرت، جمعیت آن‌ها در آینده کاهش یابد.

با کنار هم قرار دادن این دو موضوع، می‌توان انتظار داشت که کشورهای دارای بهره هوشی پایین ثروت کمتری داشته باشند و در مقابل نرخ تولد بالاتری نسبت به کشورهایی با بهره هوشی بالا خواهند داشت. حال طبق این نتایج، اگر ضریب هوشی و ثروت جامعه

ثابت بماند، میانگین ضریب هوشی جهان باید در طول زمان کاهش یابد، زیرا بخش بزرگتری از رشد جمعیت در کشورهایی با ضریب هوشی پایین تر رخ خواهد داد. جدول زیر جمعیت جهان و میانگین بهره هوشی جهانی را برای یک دوره ۱۰۰ ساله از سال ۱۹۵۰ تا ۲۰۵۰

نشان می‌دهد. با در نظر گرفتن این ارقام، متوجه می‌شویم که جمعیت جهان و میانگین بهره هوشی در فواصل ۲۵ ساله در طول قرن، تغییرات (منفی) خواهند داشت.

جدول ۲۵- جمعیت جهان و پیش‌بینی میانگین بهره هوشی در جهان (۱۹۵۰ تا ۲۰۵۰)

سال	جمعیت (میلیارد نفر)	میانگین IQ
۱۹۵۰	۲,۵۵	۹۱,۶۴
۱۹۷۵	۴,۰۸	۹۰,۸۰
۲۰۰۰	۶,۰۷	۸۹,۲۰
۲۰۲۵	۷,۸۲	۸۷,۸۱
۲۰۵۰	۹,۰۶	۸۶,۳۲

(U.S. Census Bureau International Data Base, 2003), (IQ and the Wealth of Nations, 2002)

همچنین پیش‌بینی‌های دیگری نیز برای به اثبات رساندن چنین کاهش‌ی در روند ضریب هوشی جهانی وجود دارد، برای مثال:

- در کشورهای توسعه یافته اقتصادی همچون اروپای غربی، ایالات متحده و کانادا، به علت مهاجرت‌های نابسامان ضریب هوش ملی در حال کاهش است.
- امروزه بیشتر زنانی که تحصیلات بالایی دارند، بدون فرزند باقی می‌مانند و احتمالاً هم نمی‌توان برای افزایش باروری این زنان که خارج از عملکرد باروری جامعه خود آموزش دیده‌اند و همچنین در مقابل برای کاهش باروری افراد با هوش پایین‌تر سیاست‌هایی ارائه کرد.
- ضریب هوشی ملی در اروپای شرقی، ژاپن، تایوان، کره جنوبی، استرالیا و نیوزلند به دلیل پایین بودن نرخ باروری زنان با متوسط هوش بالاتر در حال کاهش است اما این کاهش به اندازه اروپای غربی، آمریکا و کانادا به علت مهاجرت‌های نابسامان نخواهد بود.
- میزان مهاجرت نابسامان در استرالیا و نیوزلند کمتر است اما نرخ باروری آن‌ها با وجود مردمان بومی با هوش کمتر در حال افزایش است و این می‌تواند اثر معکوس روی هوش

ملی داشته باشد.

- هوش ملی در ملیت‌هایی که از نظر اقتصادی در حال توسعه هستند افزایش خواهد داشت زیرا تفاوت میانگین هوشی در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه در حال کاهش است.
  - بهبود در تغذیه، بهداشت و آموزش یک کشور باعث افزایش بهره هوشی مردم خواهد شد. همانطوری که در نیم قرن گذشته با وجود مشکلات ژنتیکی در برخی از باروری‌ها در کشور چین، کودکان چینی از سال ۱۹۸۸ تا ۲۰۰۶ ضریب هوشی بالاتری نسبت به نسل قبل خود داشتند.
- در طی این سال‌ها، منابع و شاخص‌های متفاوتی اطلاعاتی راجع به متوسط هوش ملی کشورها ارائه داده‌اند. برای مثال، ضریب هوشی موسسه اولستر^۱، و شاخص سرمایه هوشی^۲ از جمله مطالعاتی هستند که در راستای برآورد میزان بهره هوشی در میان ملیت‌های مختلف تلاش نموده‌اند. جدول زیر وضعیت برخی از کشورهای منتخب را در دو شاخص ذکر شده نشان می‌دهد:

1. The Intelligence of Nations- Ulster Institute for Social Research

2. Intelligence Capital Index

جدول ۲۶- مقایسه شاخص سرمایه هوشی و ضریب هوش ملی در برخی از کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه

شاخص سرمایه هوشی ^۱ سال ۲۰۱۷		مقایسه ضریب هوش ملی در سال های ۱۹۷۸ و ۲۰۱۹			کشور
		ضریب هوش ملی سال ۱۹۷۸	ضریب هوش ملی سال ۲۰۱۹		
امتیاز	رتبه (از بین ۱۲۸ کشور)	امتیاز	امتیاز	رتبه (از بین ۱۹۹ کشور)	
۵۸,۹۱	۱۱	۱۰۰	۱۰۶,۴۸	۱	ژاپن
۴۵,۷۳	۳۴	۱۰۰	۱۰۶,۴۷	۲	تایوان
۶۴,۱۸	۳	۱۰۰	۱۰۰,۷۴	۱۰	آلمان
۶۳,۹۶	۴	۹۵	۹۹,۲۴	۱۷	استرالیا
۶۴,۱۹	۲	۱۰۰	۹۹,۱۲	۲۰	بریتانیا
۵۷,۳۳	۱۵	۹۸,۵	۹۸,۵۷	۲۴	نیوزلند
۶۰,۲۵	۱۰	۱۰۰	۹۷,۸۳	۲۷	دانمارک
۵۸,۷۳	۱۳	۱۰۴	۹۷,۴۹	۲۸	بلژیک
۷۴,۸۸	۱	۱۰۰	۹۷,۴۳	۲۹	ایالات متحده آمریکا
۵۶,۶۹	۱۶	۱۰۴	۹۶,۶۹	۳۲	فرانسه
۳۸,۴۵	۴۴	۸۹	۹۶,۱۹	۳۷	کرواسی
۴۷,۹۸	۲۹	۱۰۰	۹۴,۲۳	۴۲	ایتالیا
۴۹,۷۷	۲۷	۸۷	۹۳,۹	۴۵	اسپانیا
۴۰,۱۱	۴۱	۸۹	۹۳,۵۶	۵۵	یونان
-	-	۸۰	۸۹,۲۸	۶۱	عراق
۲۵,۵۳	۸۲	۸۲	۸۰,۰۱	۱۱۹	ایران
۲۳,۷۰	۸۹	۹۶	۷۸,۴۹	۱۷	اندونزی
۱۲,۴۱	۱۱۷	۸۴	۷۶,۴۲	۱۴۰	اوگاندا
۲۹,۳۶	۶۶	۸۶	۷۶,۲۴	۱۴۳	هند
۲۶,۶۶	۷۸	۷۹	۷۵,۰۸	۱۴۷	جامائیکا
۱۴,۳۷	۱۱۳	۸۸	۷۴,۹۵	۱۴۸	تانزانیا
۳۲,۹۸	۵۵	۷۸	۶۸,۸۷	۱۶۴	آفریقای جنوبی
۱۷,۴۰	۱۰۹	۷۵	۵۸,۱۶	۱۹۰	غنا

(Ulster Institute for Social Research, 2019) (Intelligence Capital Index, 2017)

۱. شاخص سرمایه هوشی، روشی برای سنجش توانایی کشورها برای سرمایه‌گذاری بر اقتصادهای دانش‌بنیان با ارزیابی محیط آن‌ها از طریق عواملی چون کمیت و کیفیت آموزش، میزان مهارت‌های نخبگان، شاخص جذب استعداد و نیروی کار دانشی و مهاجران و ... است. در واقع این شاخص نگاهی هوشمندانه‌تر به میزان ضریب هوشی جمعیت یک کشور دارد تا با استفاده از هوش باهوش‌ترین شهروندان آن برای «گسترش مرزهای دانش و فناوری، نوآوری در اقتصاد های دانش بنیان ... کلان داده، رایانش ابری، هوش مصنوعی و...» استفاده کند.

۲. ضریب هوش ملی شاخصی ترکیبی است از آزمون‌های متنوع هوش در سنین مختلف و آزمون‌های بین‌المللی همچون PISA, TIMSS, PIRLS که هدف عمده آن‌ها ارزیابی مهارت‌های شناختی همچون (ریاضی، علوم و توانایی خواندن و نوشتن) هستند.

طبق نتایج بدست آمده از موسسه اولستر، ژاپن همچنان یکی از باهوش‌ترین کشورهای جهان (با رتبه ۱ و میانگین بهره هوشی ۱۰۶/۴۸) است. سیستم آموزشی ژاپن اصلی‌ترین دلیل قرار گرفتن آن‌ها در صدر فهرست باهوش‌ترین ملت‌های جهان است. این کشور دارای نرخ باسوادی بسیار بالایی است و دانش‌آموزان آن همواره در بین بهترین‌های جهان در ریاضیات و علوم قرار دارند. دانشگاه‌های این کشور نیز به‌لحاظ کیفی و همواره در میان دانشگاه‌های برتر جهان قرار داشته است.

کشور ایران نیز در سال ۲۰۱۹ طبق آمار رتبه‌بندی جهانی موسسه اولستر از بین ۱۹۹ کشور در جایگاه ۱۱۹ قرار گرفته است و میانگین بهره هوشی آن نیز از نمره ۸۲ در سال ۱۹۸۹ به ۸۰/۰۱ در سال ۲۰۱۹ کاهش یافته است. بنابراین، این گمانه‌زنی که میزان ضریب هوشی ایرانیان در میان کشورهای برتر دنیا قرار دارد، چندان با واقعیات آماری و رتبه‌بندی‌های جهانی همخوانی ندارد و میزان ضریب هوشی ایرانیان به‌واسطه بدتر شدن شرایط کشور در ابعاد آموزشی و اقتصادی نیز با افت همراه بوده است.

در مطالعه شاخص سرمایه هوشی نیز که یکی از مطالعات خلاقانه‌تر در مورد هوش است و در سال ۲۰۱۷ در میان ۱۲۸ کشور جهان انجام شده است، ایالات متحده آمریکا در رتبه اول قرار گرفته و تنها کشوری بوده است که نمره +A را دریافت کرد. بریتانیا در رتبه دوم و پس از آن آلمان در رده سوم قرار گرفته است. سایر کشورهای عالی رتبه در شاخص سرمایه هوشی عبارتند از استرالیا، سنگاپور، سوئد، سوئیس، کانادا، فنلاند و دانمارک. کشور ایران با کسب امتیاز ۲۵/۵۳ در رتبه ۸۲ این شاخص قرار داشته است. این شاخص از عوامل مختلفی چون مدارک تحصیلی، رتبه دانشگاهی، میانگین مهارت‌های نخبگان در آزمون‌های بین‌المللی معتبر و شاخص جذب استعدادها برای بررسی میزان سرمایه هوشی مردم یک کشور استفاده می‌کند. بهترین عملکرد کشور ایران در این شاخص مربوط به پارامترهای آموزشی و بدترین آن مربوط به جذب استعدادها است. اگرچه میزان بهره هوشی

تحت تاثیر عوامل متنوع و مختلفی قرار دارد اما فقدان تعادل در جریان ورودی و خروجی نیروی انسانی از کشور به لحاظ کیفی و کمی می‌تواند نیروی انسانی و استخر استعدادی آتی کشور را با چالش جدی روبرو سازد.

درکنار همه‌ی تحلیل‌هایی که درباره‌ی متوسط بهره هوشی جهانی کشورها شده است، آزمون‌های رسمی اندازه‌گیری هوش نیز در سراسر دنیا انجام می‌شود. آزمون‌های هوش براساس میانگین نمره صد و انحراف معیار ۱۵ ساخته می‌شوند^۱ معمولاً نتایج این آزمون‌ها به گونه‌ای است که بیشتر مردم (حدود ۶۸ درصد) ضریب هوشی بین ۸۵ تا ۱۱۵ را کسب می‌کنند و تنها بخش کوچکی از افراد دارای ضریب هوشی بسیار پایین (زیر ۷۰) یا ضریب هوشی بسیار بالا (بالای ۱۳۰) هستند. آزمون هوش جهانی^۲ یکی از معتبرترین آزمون‌هایی است که عاری از تعصبات فرهنگی و به صورت منصفانه برای همه‌ی ملیت‌ها طراحی شده و به صورت آنلاین در اختیار مردم قرار دارد. علاوه بر این، نتایج این آزمون برای هر شخص بر روی میانگین امتیاز کشور تأثیر می‌گذارد. به این معنا که اگر فرد شرکت کننده، هوشی بالاتر از میانگین داشته باشد، نتیجه تست او بر روی رتبه کل کشور اثر خواهد گذاشت و بالعکس. به همین دلیل نتایج آن تنها به میزان بهره هوشی جامعه آماری افراد شرکت کننده بستگی دارد نه عوامل دیگر. از سوی دیگر به دلیل عدم دسترسی همه افراد جامعه به چنین تست‌هایی، نتایج آن به هیچ وجه نمی‌تواند نشان‌دهنده میانگین هوشی یک ملت باشد زیرا ممکن است فقط گروه‌های خاصی به آن دسترسی داشته باشند.

اما با این حال نتایج رسمی این تست در سال ۲۰۲۲ نشان می‌دهد که ژاپن، کره جنوبی و تایوان به ترتیب باهوش‌ترین کشورهای جهان هستند و کشور ایران نیز در این رتبه‌بندی بعد از ایتالیا در رتبه پنجم قرار گرفته است. جدول پیش رو، رتبه کشورها را به همراه میانگین هوشی و انحراف معیار آن نشان می‌دهد.

۱. نمره ضریب هوشی افراد از بازه ۷۰ تا ۱۳۰ در نظر گرفته شده است، به همین دلیل میانگین آن‌ها صد در نظر گرفته می‌شود.

جدول ۲۷- مقایسه رتبه و متوسط ضریب هوشی ده کشور برتر در تست هوش جهانی

رتبه	کشور	متوسط IQ	انحراف معیار
۱	ژاپن	۱۱۲/۵۲	۱۲/۲۲
۲	کره جنوبی	۱۱۱/۰۸	۱۴/۲۸
۳	تایوان	۱۱۰/۹۴	۱۱/۶۲
۴	ایتالیا	۱۱۰/۸۱	۱۵/۸۷
۵	ایران	۱۱۰/۸۱	۱۳/۹۲
۶	هنگ کنگ	۱۱۰/۷۶	۱۳/۱۹
۷	مجارستان	۱۱۰/۵۸	۱۵
۸	صربستان	۱۰۹/۷۷	۱۶/۴۸
۹	فنلاند	۱۰۹/۲۳	۱۸/۳۱
۱۰	ویتنام	۱۰۸/۸۷	۱۲/۳۰

(Worldwide IQ Test, 2022)

مهارت کم است که اغلب از طریق کانال‌های غیرقانونی رخ می‌دهند.

در حالت اول فرض بر این است که مهاجران نسبت به میانگین جامعه خود از ضریب هوشی بالاتری برخوردارند (نزدیک به میانگین ضریب هوشی جامعه میزبان یا بالاتر از آن) و مهاجرت آن‌ها موجب بهبود ضریب هوشی جامعه میزبان و کاهش ضریب هوشی جامعه مبدا می‌شود. در این حالت کشور میزبان حتی در حالتی که با نرخ پایین زاد و ولد روبرو باشد، با جذب استعداد‌های برتر جهانی و از طریق مهاجرت می‌تواند امیدوار به حفظ یا بهبود ضریب هوشی کشور خود باشد.

در حالت دوم اگر متوسط ضریب هوشی مهاجرانی که به کشور میزبان مهاجرت می‌کنند کمتر از میانگین دنیا و کشور میزبان و همچنین میزان باروری آن‌ها نیز بیشتر از جمعیت کشور میزبان باشد باید انتظار کاهش متوسط ضریب هوشی جامعه میزبان را داشت. هرچند که می‌توان انتظار داشت که نسل دوم مهاجران به‌واسطه قرار گرفتن در محیط بهتر نسبت به نسل اولیه خود از ضریب هوشی بالاتری برخوردار شوند.

در مجموع می‌توان گفت که کاهش میانگین ضریب هوشی جهان یک موضوع جهانی است. اگرچه شواهد اقتصادی حاکی از بهبود وضعیت اقتصادی جهان طی یکصد سال گذشته هستند (بهبود عواملی همچون تغذیه و آموزش به‌واسطه بهبود وضعیت اقتصادی می‌تواند منجر به بهبود ضریب هوشی شود)، اما پیش‌بینی‌های انجام شده از میزان بهره هوشی جهانی نشان می‌دهند که ضریب هوشی جهان به دلایل مختلفی از جمله مهاجرت‌های نابسامان و نرخ زاد و ولد پایین در کشورهای توسعه یافته و نرخ زاد و ولد در کشورهای کمتر توسعه یافته با کاهش همراه خواهد بود.

در کنار همه‌ی عوامل اثرگذار بر میزان بهره‌ی هوشی کشورها مهاجرت نیز یکی از عواملی است که می‌تواند میزان بهره‌ی هوشی کشور مبدا و میزبان مهاجر را از طریق دو مکانیزم تحت تاثیر قرار دهد. برای این امر نیاز است که بین انواع مهاجرت تفکیک قائل شویم؛ دسته اول مهاجرانی هستند که از طریق کانال‌های دانشجویی و نیروی کار متخصص اقدام به مهاجرت می‌کنند و دسته دوم مربوط به مهاجرت‌های افراد با

جمع بندی

تصویر و برند یک کشور عاملی تعیین کننده در جذب و نگهداشت نیروی انسانی و ایجاد تعادل در جریان‌های ورودی و خروجی نیروی انسانی از کشورهاست. این تصویر که از شاخص‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی مختلفی تاثیر می‌پذیرد، به نوعی بازتاب دهنده سطح توسعه‌یافتگی کشورها و میزان جذابیت و ظرفیت آن‌ها برای نگهداشت و جذب نیروهای انسانی و استعدادهای برتر جهانی است. اگرچه فرایند مهاجرت اغلب تحت تاثیر عوامل دافع در مبدا و عوامل جاذب در مقصد اتفاق می‌افتد، اما باید به این نکته توجه داشت که تصویر و ادراک افراد از وضعیت کنونی و آتی کشورها نیز می‌تواند به عنوان یک محرک قوی بر تصمیم به ماندن یا مهاجرت آن‌ها و انتخاب یک مقصد خاص برای زندگی تاثیر گذار باشد. اگرچه قدرت برند یک کشور تنها عامل اثرگذار بر جذب و نگهداشت نیروهای انسانی نیست، اما برخورداری از قدرت برند می‌تواند ایجاد تعادل در جریان‌های ورودی و خروجی از کشورها را تا حد قابل قبولی تعدیل و تسهیل نماید. در مقابل وجود ضعف در قدرت برند می‌تواند نگهداشت و فرصت جذب نیروهای انسانی و استعدادهای برتر جهانی را محدود و با مشکل مواجه سازد.

در این فصل ما با استفاده از شاخص‌ها و مولفه‌های اقتصادی، سیاسی و فرهنگی سعی کردیم قدرت برند و سطح توسعه‌یافتگی کشورهای مختلف را در ابعاد مختلف توسعه نشان دهیم. بررسی جایگاه ایران در برخی از شاخص‌های جهانی منتخب نشان می‌دهد که کشور ایران به جز در شاخص جهانی نوآوری (رتبه ۵۳ جهانی) که از وضعیت نسبتاً خوبی قرار دارد، در بقیه شاخص‌ها از وضعیت مطلوبی برخوردار نیست.

و بدون ایجاد بهبود اساسی در این شاخص‌ها که ابعاد اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی توسعه را پوشش می‌دهند، نمی‌توان امید چندانی به موفقیت‌آمیز بودن سیاست‌های مهاجرتی و ایجاد تعادل در هر دو جریان ورودی و خروجی مهاجرت در کشور داشت.

در نهایت در این فصل سعی شده است تا با شواهد آماری و مطالعات محدود موجود تاثیر مهاجرت بر ضریب هوشی کشورهای مهاجر فرست و مهاجر پذیر مورد بررسی قرار گیرد. اگرچه اظهار نظر در مورد تاثیر چنین پدیده‌ای، به دلیل تاثیرپذیری از عوامل مختلف نیاز به داده‌های متقن آماری و مطالعات تطبیقی از وضعیت افراد بومی و مهاجران دارد اما در مجموع نمی‌توان در مورد تاثیر مهاجرت بر ضریب هوشی کشورهای مبدا و مقصد به شکل دقیق و متقن اظهار نظر نمود. اگرچه با طرح فرضیات مختلف می‌توان پیش‌بینی‌هایی در این خصوص داشت. به عنوان مثال اگر مهاجران نسبت به میانگین جامعه خود از ضریب هوشی بالاتری برخوردار باشند (نزدیک به میانگین ضریب هوشی جامعه میزبان یا بالاتر از آن) مهاجرت آن‌ها موجب بهبود ضریب هوشی جامعه میزبان و کاهش ضریب هوشی جامعه مبدا می‌شود. همچنین اگر متوسط ضریب هوشی مهاجرانی که به کشور میزبان مهاجرت می‌کنند کمتر از میانگین دنیا و کشور میزبان و همچنین میزان باروری آن‌ها نیز بیشتر از جمعیت کشور میزبان باشد می‌توان انتظار داشت که متوسط ضریب هوشی جامعه میزبان کاهش یابد. هرچند که می‌توان انتظار داشت که نسل دوم مهاجران به واسطه قرار گرفتن در محیط بهتر نسبت به نسل اولیه خود از ضریب هوشی بالاتری برخوردار شوند.

